

T.C.
TÜRKİYE İNSAN HAKLARI VE EŞİTLİK KURUMU
BAŞKANLIĞI
1.DAİRE KARARI

Başvuru Numarası : 2024/975
Toplantı Tarihi/Sayısı : 11.02.2025/50
Karar Numarası : 2025/38
Başvuran : Y.Y.Ö.
Başvuran Vekili : -
Adres : -
Muhatap Kurum/Kişi : İzmir Kemalpaşa İlçe Jandarma Komutanlığı
Muhatap Adres : -

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuranın İzmir ili Kemalpaşa İlçe Jandarma Komutanlığı personeli tarafından kötü muameleye maruz bırakıldığı iddiasına ilişkindir.

II. İNCELEME SÜRECİ

2. Başvuran, başvuru dilekçesinde özetle;

a. 21/1/2022 tarihinde İzmir ili Kemalpaşa İlçesi Armutlu Jandarma Karakol Komutanlığı personeli tarafından gözaltına alındığını, jandarma personeli tarafından darp edildiğini,

b. Kendisine kötü muamelede bulunan şahıslar hakkında suç duyurusunda bulunmasına rağmen savcılığın kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verdiğini iddia etmektedir.

3. Muhatap Kemalpaşa İlçe Jandarma Komutanlığından alınan yazılı görüşte özetle;

a. Adli makamlardan alınan arama kararına istinaden 19/1/2022 tarihinde başvuranın adresinde arama faaliyeti gerçekleştirilerek suç unsurları ele geçirildiği, olay yerinden kaçmasının ardından 21/1/2022 tarihinde yakalandığı, yakalandığında müdafî eşliğinde haklarının yazılı olarak tebliğ edildiği,

b. Yakalandıktan sonra başvuran hakkında genel adli muayene raporu düzenlendiği,

c. Kaçmaya çalışan başvuranın ölçülü biçimde zor kullanılarak yakalandığı, bu durumun tutanak altına alınarak nöbetçi cumhuriyet savcısına bildirildiği,

ç. Başvuranın 5/1/2024 tarihinde uyuşturucu ticareti suçundan tutuklandığı ve halihazırda ceza infaz kurumunda olduğu belirtilmektedir.

4. Muhatabın yazılı görüşüne karşı başvuran sunduğu cevabi yazılı görüşte özetle;

a. Yakalama sırasında kaçmaya teşebbüs etmediğini, jandarma personelinin aniden kendisini tutup yere düşürdüğünü, orantısız biçimde biber gazı kullanarak kelepçelediğini,

b. Darp edildiğinin genel adli muayene raporu ile sabit olduğunu,

c. Daha fazla muhbir olarak çalışmak istemediği için kendisine düşmanlık güdüldüğünü iddia etmektedir.

III. İLGİLİ MEVZUAT

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

5. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" başlıklı 17'nci maddesinde yer alan düzenleme şöyledir:

"Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir. Tıbbi zorunluluklar ve kanunda yazılı haller dışında, kişinin vücut bütünlüğüne dokunulamaz; rızası olmadan bilimsel ve tıbbi deneylere tabi tutulamaz. Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz..."

6. 20/4/2016 tarihli ve 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun "Kurumun görevleri" başlıklı 9'uncu maddesinin birinci fıkrasının (i) bendinde "Özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek" Kurumun görev alanları arasında düzenlenmiştir.

7. Mezkur Kanun'un "Başvurular" başlıklı 17'nci maddesinin birinci ve sekizinci fıkralarında özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin Kuruma bizzat başvuru yapabileceği hükme bağlanmıştır.

8. 24/11/2017 tarihli ve 30250 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik'in "Karar türleri" başlıklı 65'nci maddesine göre; "Kurum, yapılan başvuru veya resen inceleme kapsamında yaptığı inceleme ve araştırma sonucunda incelenemezlik kararı, gerekçeli kabul edilmezlik kararı, gönderme kararı, ihlal kararı, idari yaptırım kararı, uzlaşma kararı, ret kararı ve karar verilmesine yer olmadığına dair karar verir."

IV. DEĞERLENDİRME VE GEREKÇE

9. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumunun (TİHEK) amacı; insan onurunu temel alarak insan haklarının korunması ve geliştirilmesi, kişilerin eşit muamele görme hakkının güvence altına alınması, hukuken tanınmış hak ve hürriyetlerden yararlanmada ayrımcılığın önlenmesi ile bu ilkeler doğrultusunda faaliyet göstermek, işkence ve kötü muameleyle etkin mücadele etmektir.

10. TİHEK, İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol (OPCAT) uyarınca ulusal önleme mekanizması görevini üstlenmiştir. 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu'nun 9'uncu maddesiyle; TİHEK'e İşkenceye ve Diğer Zalimane, Gayriinsanî veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol hükümleri çerçevesinde ulusal önleme mekanizması görevini yapmak, özgürlüğünden mahrum bırakılan ya da koruma altına alınan kişilerin ulusal önleme mekanizması kapsamındaki başvurularını incelemek, araştırmak, karara bağlamak ve sonuçlarını takip etmek görevleri verilmiştir. Bu çerçevede OPCAT'in getirdiği yükümlülük gereği ulusal önleme mekanizması görevini üstlenen TİHEK işkence ve kötü muamele yasağının ihlali iddiası içeren başvuruları inceleyebilmektedir.

11. Birleşmiş Milletler Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nin 7'nci maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye ya da zalimane, insanlık dışı ya da küçük düşürücü muamele ya da cezalandırmaya maruz bırakılamaz. Özellikle, hiç kimse kendi özgür rızası olmadan tıbbi ya da bilimsel deneylere tabi tutulamaz."

12. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) "İşkence yasağı" başlıklı 3'üncü maddesi şöyledir:

"Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muamelelere tabi tutulamaz."

13. Anayasa'nın 17'nci maddesinde herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı güvence altına alınmıştır. Mezkûr maddenin birinci fıkrasında insan onurunun korunması amaçlanmış, üçüncü

fikrasında da kimseye işkence ve eziyet yapılamayacağına, kimsenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan ceza veya muameleye tabi tutulamayacağına yer verilmiştir.

14. Yukarıda belirtilen normlar çerçevesinde işkence ve kötü muamele yasağı, ulusal ve uluslararası insan hakları metinlerinin en temel hükümlerinden biri olup devletin alıkonulmuş kişilere işkence, zalimane, gayriinsani ve küçültücü muamele veya ceza uygulayamayacağını ifade etmektedir.

15. İşkence ve kötü muamele yasağı kapsamında devletin negatif ve pozitif olmak üzere iki çeşit yükümlülüğü bulunmaktadır. Devletin negatif yükümlülüğü bireyleri işkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye ya da cezaya tabi tutmama sorumluluğunu içerirken, devletin pozitif yükümlülüğü hem bireyleri bu tür muamelelerden korumayı hem de etkili bir soruşturma yoluyla sorumluların tespitini ve cezalandırılmasını içermektedir. Bunun için işkence ve kötü muamele teşkil edebilecek fiillerin önlenmesi, bireylerin bu fiillere karşı korunması ve ihlal iddialarıyla ilgili etkin bir başvuru mekanizması oluşturulması gerekmektedir.

16. Bununla birlikte kötü muamele konusundaki iddiaların uygun delillerle desteklenmesi, iddia edilen olayların gerçekliğini tespit etmek için, her türlü şüpheden uzak, makul kanıtların varlığı gerekmektedir. Bu nitelikteki bir kanıt, yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilemeyen birtakım karinelere de oluşabilir. Ayrıca delillerin elde edilme sürecinde ilgililerin tutumları da dikkate alınmalıdır (Anayasa Mahkemesi (AYM), *Cezmi Demir ve Diğerleri*, B.No: 2013/293, 17/7/2014, para. 95).

17. Bunun yanı sıra bir eylemin kötü muamele olarak nitelendirilebilmesi için asgari ağırlık eşiğini aşmış olması gerekmekte olup bu eşik mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi etmenler ile muamelenin süresine, fiziksel ve ruhsal etkilerine bağlı olarak her somut olayda ayrıca değerlendirilmelidir (AYM, *Tahir Canan*, B. No: 2012/969, 18/9/2013, para. 23).

18. Anayasa'nın 17'inci maddesi ve AİHS'in 3'üncü maddesi belirli bir yasal muamele kapsamında bir yakalamayı gerçekleştirmek için güç kullanımını yasaklamamaktadır. Bu bağlamda sınırları belli bazı durumlarda, kaçınılmaz ve aşırı olmaması koşuluyla güvenlik güçleri tarafından fiziksel güce başvurulmasının kötü muamele olmadığı kabul edilmektedir (AYM, *Ali Rıza Özer ve diğerleri*, B. No: 2013/3924, para. 81-82; Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi [AİHM], *Ivan Vasilev/Bulgaristan*, B.No:48130/99, 12/4/2007, para. 63). Dolayısıyla özgürlüğünden yoksun bırakılmış bir kimseye bizzat kendi davranışının kesinlikle gerektirmediği güç kullanımı, insan onurunu zedeler ve işkence kötü muamele yasağının ihlalini teşkil edecektir (AİHM, *Staszewska/Polonya*, B. No: 10049/54, 3/11/2009, para. 53).

19. Kolluğun zor kullanma yetkisi, bir görevin ifası sırasında direnişle karşılaşılması durumunda görevin yerine getirilmesi amacıyla direnişin kırılması ve fiili bir saldırının varlığı hâlinde meşru savunma hükümlerinin uygulanması ile sınırlıdır. Zor kullanımı ancak zorunlu hâllerde başvurulabilecek bir yol olduğu gibi başvurulacak güç ölçülü ve kademeli olmalıdır. Polisin zor kullanma yetkisi bir cezalandırma aracı olmayıp zorunlu sınırın aşılması ve kişiye kendi davranışlarının zorunlu kıldığı ötesinde güç kullanımında bulunulması işkence ve kötü muamele yasağının ihlali sonucunu doğurabilecektir (AYM, *Arif Haldun Soygür*, B. No: 2013/2659, 15/10/2015, para. 86-87).

20. Kişinin yakalama ve etkisiz hâle getirme gibi kontrol altına alınmaya çalışılması sırasında meydana gelen yaralanmalarda öncelikle yaralanmaya sebep olan gücün kullanım zamanının tespit edilmesi gerekmektedir. Kişinin kontrol altına alınması tamamlandıktan sonra uygulandığı tespit edilen kuvvet kullanımı için gözaltında ve ceza infaz kurumunda olduğu gibi kişinin devletin kontrolü altında bulunduğu sırada maruz kaldığı ileri sürülen kötü muamele iddialarına ilişkin ilkeler uygulanabilecektir. Kuvvet kullanımının, kişinin tamamen kontrol altına girmesinden önce, bir başka ifade ile kişinin kontrol altına alınmaya çalışılması sırasında uygulandığının tespit edilmesi hâlinde ise yapılması gereken, kullanılan gücün orantılı olup olmadığı değerlendirilmesidir (AYM, *Zeki Bingöl*, B. No: 2013/6576, 18/11/2015, para. 88).

21. Somut olayda başvuran, 21/1/2022 tarihinde İzmir ili Kemalpaşa İlçe Jandarma Komutanlığı personeli tarafından gözaltına alındığını, gözaltında iken jandarma personeli tarafından darp edildiğini iddia etmektedir.

22. Başvuru kapsamında 6701 sayılı Kanun uyarınca muhatap Kemalpaşa İlçe Jandarma Komutanlığından başvuranın iddialarına ilişkin tüm bilgi, belge ve değerlendirmeleri talep edilmiştir. Komutanlık, konuya ilişkin olarak değerlendirmelerini, tutanakları, genel adli muayene raporlarını ve diğer evrakı Kurumumuza iletmiştir.

23. Komutanlık, başvuruya ilişkin değerlendirmesinde adli makamlardan alınan arama kararına istinaden 19/1/2022 tarihinde başvuranın adresinde arama yapılırken başvuranın olay yerinden kaçtığını ve yapılan istihbari çalışma ile 21/1/2022 tarihinde yakalandığını, yakalama sırasında kaçarak direndiğini ve bu nedenle ölçülü biçimde zor kullanıldığını, yakalamanın ardından sanık hakları formu ile yasal hakları konusunda bilgilendirildiğini, başvuran ve ona müdahale eden jandarma personeli hakkında genel adli muayene raporlarının düzenlendiğini, tüm bu sürecin mevzuata uygun olarak yürütüldüğünü belirtmektedir.

24. Komutanlık tarafından iletilen Yakalama ve Üst Arama Tutanağı incelenmiş olup tutanakta başvuranın uyuşturucu ticareti firari şüphelisi olduğu, 21/1/2022 tarihinde gerçekleştirilen operasyonda jandarma ekiplerini görmesinin ardından dur ihtarına uymayarak kaçmaya başladığı, yaklaşık 500 metre kaçtıktan sonra bir jandarma personelinin üzerine atlamasıyla tutulabildiği, jandarma personelinin yakalamak için üzerine atladığı sırada başvuranın yere düştüğü ve kafasını yere vurduğu, tutulmasının ardından karakola götürüldüğü ana kadar birkaç kez daha kaçma girişiminde bulunduğu belirtilmektedir.

25. Kurumumuza gönderilen evrakta başvuranın şüpheli ifade tutanağı da yer almakta olup bu tutanakta başvuranın yakalanma gerekçesine ilişkin susma hakkını kullanmak istediğini, istihbarat ve Kemalpaşa İlçe Jandarma Komutanlığı personelinin kendisine saldırdığını ve başından yaralandığını söylediği görülmüştür. Avukatının da başvuranın beyanını teyit ettiği görülmektedir.

26. Şüpheli ifade tutanağının ekinde yer alan, jandarma personeli tarafından tutulmuş tutanakta ise başvuran Y.Y.Ö.'nün ifadesinde kendisini darp eden şahısları görse tanıyabileceğini belirttiği, oysa avukatının beyanında müvekkilinin gözleri bağlı bir şekilde darp edildiğini söylediği; beyanların çelişmesi nedeniyle avukatın müvekkilinin gözleri bağlı bir şekilde darp edildiği yönündeki beyanının tutanaktan çıkarılmasını istediği, aksi takdirde ifade tutanağını imzalamayacağını söylediği belirtilmektedir.

27. Komutanlık tarafından Kurumumuza gönderilen evrakta başvuranın yakalanmasının ardından başvuran ve onu yakalayan jandarma personeli hakkında düzenlenen genel adli muayene raporları da yer almaktadır. Başvuran hakkında düzenlenen genel adli muayene raporunda başvuranın gözünde ve sırtında ekimoz, belinde ise kızarıklık olduğu, yaralanmanın basit tıbbi müdahale ile giderilebileceği belirtilmektedir. Başvurayı yakalayan jandarma personeli hakkında düzenlenen genel adli muayene raporlarından ise personelin boynunda, her iki ön kol yüzeyinde ve sağ dizinde kızarıklık olduğu anlaşılmaktadır.

28. Yapılan incelemede, başvuranın konu hakkında Kemalpaşa Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunduğu öğrenilmiştir. Başsavcılık, soruşturma numarası ... , karar numarası ... olan kararında; Y.Y.Ö.'nün jandarma personelinin dur ihtarına uymayarak kaçtığının ve zor kullanılarak yakalandığının dosyadan anlaşıldığı, kendisi hakkında alınan kati hekim raporuna göre yaralanmasının basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek düzeyde olduğu belirtilerek; tüm soruşturma evrakı bir bütün olarak değerlendirildiğinde, jandarma personelinin eyleminin zor kullanma yetkisi sınırları içinde kaldığı ve dolayısıyla kamu adına kovuşturmaya yer olmadığı değerlendirilmesinde bulunmuştur.

29. Başvuranın iddiaları, Jandarma Komutanlığının görüşü ve konuya ilişkin yürütülen soruşturma evrakı

birlikte değerlendirildiğinde, başvuran ile bahsi geçen jandarma personelinin 21/1/2022 tarihinde başvuranın yakalanması sırasında bir münakaşa yaşadığı aşikardır. Ancak söz konusu münakaşanın nasıl geliştiği yönünde taraflar farklı iddialarda bulunmaktadır.

30. Yukarıda bahsedildiği üzere işkence ve kötü muamele iddialarının değerlendirilmesinde; iddia sahibinden iddialarını uygun delillerle desteklemesi, bu delillerin yeterince ciddi, açık ve tutarlı emarelerden ya da aksi ispat edilmemiş birtakım karinelere oluşması beklenmektedir. Dolayısıyla ilk olarak iddia sahibinin iddialarına ilişkin en azından kanıt başlangıcı sayılabilecek bazı kanıtları ortaya koyması gerekmektedir.

31. Bu bağlamda yapılan incelemede, başvuranın iddialarına temel teşkil edebilecek tek husus genel adli muayene raporudur. Genel adli muayene raporundan başvuranın jandarma personelinin müdahalesi sırasında basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek ölçüde yaralandığı anlaşılmaktadır.

32. Ancak başvuranın jandarma personelinin dur ihtarına uymayarak kaçtığı Savcılık kararıyla sabit olduğu düşünülürse, bu yaralanmanın başvuranın kaçarken yakalanması sırasında meydana geldiği, dolayısıyla başvuranın kişisel davranışından kaynaklandığı ve kolluğun yakalama için zor kullanma yetkisinin sınırları içinde değerlendirilebileceği düşünülmektedir.

33. Başvuruda genel adli muayene raporu dışında başvuranın iddialarını destekler nitelikte bir başka kanıt olmadığı da göz önünde bulundurularak, başvuranın yakalanması sırasında kendisine uygulanan zorun ölçülü ve kabul edilebilir olduğu, başvuruda işkence ve kötü muamele yasağını ihlal eden bir müdahaleye ilişkin başkaca bir kanıt olmadığı, dolayısıyla işkence ve kötü muamele yasağının ihlal edilmediği değerlendirilmiştir.

V. KARAR

A. Başvuruda KÖTÜ MUAMELE YASAĞININ İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

B. Kararın taraflara tebliğine ve KAMUOYUNA DUYURULMASINA,

C. Karara karşı tebliğ tarihinden itibaren 60 gün içerisinde Ankara İdare Mahkemesine başvurulabileceğine,

11/2/2025 tarihinde, OY BİRLİĞİYLE, karar verildi.

e-imzalıdır

Av. Aışan TİRYAKİ
Daire Başkanı

e-imzalıdır

Dilek ERTÜRK
Üye

e-imzalıdır

İsmail AYAZ
Üye

e-imzalıdır

Yunus Emre KARAOSMANOĞLU
Üye

e-imzalıdır

Av. Zennure BER
Üye